

2015-05-18

B E S L U T

Svenska Handelsbanken AB
genom styrelsens ordförande

106 70 STOCKHOLM

FI Dnr 13-1783
Delgivning nr 1

Finansinspektionen
Box 7821
SE-103 97 Stockholm
[Brunnsgatan 3]
Tel +46 8 787 80 00
Fax +46 8 24 13 35
finansinspektionen@fi.se
www.fi.se

Anmärkning och straffavgift

Finansinspektionens beslut (att meddelas den 19 maj 2015 kl. 08.00)

1. Finansinspektionen ger Svenska Handelsbanken AB (502007-7862) en anmärkning.

(15 kap. 1 § lagen [2004:297] om bank- och finansieringsrörelse)

2. Svenska Handelsbanken AB ska betala en straffavgift på 35 miljoner (35 000 000) kronor.

(15 kap. 7 § lagen om bank- och finansieringsrörelse)

Hur man överklagar, *se bilaga 1.*

Sammanfattning

Svenska Handelsbanken AB (Handelsbanken eller banken) är ett bankaktiebolag som har tillstånd att driva bankrörelse enligt lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse.

Finansinspektionen har undersökt hur Handelsbanken har följt reglerna om penningtvätt och terrorismfinansiering, särskilt vad avser riskfyllda kundgrupper och områden. Finansinspektionen har även undersökt hur Handelsbankens interna styrning och kontroll har fungerat på detta område.

Finansinspektionens undersökning visar att Handelsbanken brustit i regelefterlevnaden samt att bristerna varit omfattande och av systematisk karaktär. Finansinspektionens bedömning är att bristerna sammantaget innebär att Handelsbanken inte har haft ett riskbaserat förhållningssätt. Handelsbanken har därmed även brustit i sin skyldighet att upprätthålla en tillfredsställande intern styrning och kontroll.

De nu aktuella bristerna medför att Handelsbanken ges en anmärkning som förenas med en straffavgift på 35 miljoner kronor.

1 Bakgrund

1.1 Företagets verksamhet

Svenska Handelsbanken AB (härefter benämnd "Handelsbanken" eller "banken") har tillstånd att bland annat driva bankrörelse i enlighet med lagen (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse (LBF) och värdepappersrörelse i enlighet med lagen (2007:528) om värdepappersmarknaden. Handelsbanken är moderbolag i Handelsbankenkoncernen och av bankens årsredovisning för 2014 framgår att koncernen har en balansomslutning på 2 817 miljarder kronor. Vid utgången av februari 2015 hade koncernen ett börsvärde på cirka 267 miljarder kronor. Antalet anställda 2014 var i medeltal cirka 11 700. Koncernen är en av Nordens större finanskoncerner.

1.2 Ärendet

Finansinspektionen har undersökt hur Handelsbanken har följt lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättslagen) samt Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (2009:1) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättsföreskrifterna). De områden som har undersökts är hanteringen av kunder bosatta utomlands som är att betrakta som personer i politiskt utsatt ställning, korrespondentbankförbindelser, private banking-kunder och kunder som är juridiska personer med skatterättslig hemvist utanför Norden. Inom ramen för undersökningen har Finansinspektionen granskat 10 stickprov gällande personer i politiskt utsatt ställning, 30 stickprov gällande respondentbanker (10 av stickproven avsåg respondentbanker med säte inom EES och 20 avsåg respondentbanker med säte utanför EES), 30 stickprov gällande private banking-kunder och 30 stickprov gällande kunder som är juridiska personer med skatterättslig hemvist utanför Norden.

Undersökningen har genomförts genom att Finansinspektionen har begärt in material från Handelsbanken (skrivbordsundersökning) med två kompletterande platsbesök. Handelsbanken har fått möjlighet att yttra sig över Finansinspektionens preliminära bedömningar om att banken har åsidosatt sina skyldigheter. Banken har därefter lämnat ett yttrande till Finansinspektionen. Finansinspektionen har också haft möten med Handelsbanken den 23 oktober 2014 och den 3 mars 2015.

Finansinspektionen har inom ramen för detta ärende även undersökt hur Handelsbankens interna styrning och kontroll har fungerat när det gäller att följa penningtvättsregelverket under perioden från januari 2011 till mitten av juli 2014. Finansinspektionen har tagit del av styrelsens protokoll samt protokollen från styrelsens revisions- och riskutskott. Vidare har Finansinspektionen tagit del av rapporter från kontrollfunktionerna (riskkontroll, regelefterlevnad och internrevision) ställda till dessa utskott och till den verkställande direktören. Finansinspektionen har också tagit del av internrevisionens granskningsrapporter

relaterade till penningtvättsregelverket samt öppna anmärkningar och iakttagelser från och med 2010.

Denna kompletterande undersökning har genomförts i form av ett platsbesök. Handelsbanken har fått möjlighet att yttra sig över Finansinspektionens preliminära bedömningar om att banken har åsidosatt sina skyldigheter. Banken har därefter kommit in med yttrande till Finansinspektionen.

1.3 Utgångspunkterna i undersökningen

Finansinspektionen har undersökt hur Handelsbanken hanterar särskilt riskfyllda kundgrupper och områden ur ett penningtvätts- och terrorismfinansieringsperspektiv. Handelsbankens storlek, komplexitet och internationella närvaro medför att det är av yttersta vikt att banken hanterar riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism på ett adekvat sätt.

Banker ska identifiera, mäta, styra, internt rapportera och ha kontroll över de risker som dess verksamhet är förknippad med, såsom risken för att banken utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Det innebär att banker ska upprätthålla en tillfredsställande intern kontroll. Det är ytterst styrelsens uppgift att etablera och kontinuerligt utvärdera effektiviteten i bankens interna kontroll.

1.3.1 Det riskbaserade förhållningssättet i penningtvättsregelverket

Penningtvättsregelverket syftar till att förhindra att finansiell verksamhet utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism, och att försvåra för kriminella att missbruka det finansiella systemet för denna typ av aktiviteter. En bank måste hantera risker relaterade till penningtvätt och terrorismfinansiering på ett ändamålsenligt sätt. Om det inte sker kan det leda till bristande förtroende för den enskilda banken och i förlängningen för hela den svenska finansmarknaden både bland svenska konsumenter och bland aktörer i andra länder som gör affärer med eller via svenska finansiella institut. Det kan också leda till att Sverige i ökande omfattning används som transitland för gränsöverskridande transaktioner med anknytning till brottslig verksamhet. Något som i sin tur ytterst kan bidra till att försämra Sveriges anseende.

Penningtvättsregelverket ställer krav på att banker ska vidta åtgärder som står i proportion till de risker för penningtvätt och finansiering av terrorism som de är utsatta för. Detta brukar uttryckas som att banker ska ha ett riskbaserat förhållningssätt. För att en bank ska kunna hantera riskerna för penningtvätt och terrorismfinansiering måste den göra en ändamålsenlig och verksamhetsanpassad riskbedömning. Den enskilda banken ska alltså identifiera, förstå och bedöma riskerna för att verksamheten kan utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism.

Det måste finnas en tydlig koppling mellan riskbedömningen och de åtgärder som en bank vidtar för att motverka de identifierade riskerna för penningtvätt

och terrorismfinansiering. Även om det i penningtvätsregelverket finns ett antal specificerade krav på exempelvis vissa åtgärder för kundkännedom, så preciseras normalt inte i detalj hur omfattande kundkännedoms- och granskningsåtgärder en bank ska vidta. I stället ansvarar den enskilda banken för att utifrån sin riskbedömning avgöra vilka åtgärder som anses lämpliga med hänsyn till risken. En bank ska vidta skärpta åtgärder vid hög risk för penningtvätt och finansiering av terrorism. Utifrån den enskilda bankens riskbedömning ska därför rutiner och processer, anpassade till den egna verksamheten, tas fram för att motverka de risker som har identifierats. Riskbedömningen och rutinerna ska ses över löpande och revideras vid behov.

En ändamålsenlig och verksamhetsanpassad riskbedömning är således en grundläggande förutsättning för att en bank ska kunna hantera riskerna för penningtvätt och finansiering av terrorism. En bristfällig riskbedömning får negativa konsekvenser för den enskilda bankens prioriteringar av resurser och för utformningen av rutiner för bland annat kundkännedom och granskning av transaktioner. Det går därför inte att se de olika momenten som fristående eftersom de är avhängiga varandra.

Omfattningen av och inriktningen på en banks åtgärder kommer även att variera beroende på vilka risker för penningtvätt och terrorismfinansiering som den enskilda bankens verksamhet är förknippad med. En stor bank med många kunder kan exempelvis behöva köpa in eller utveckla ett relativt avancerat transaktionsgranskningsystem för att säkerställa en tillfredsställande hantering av skyldigheten att granska transaktioner för att upptäcka misstänkta sådana.

Denna undersökning av Handelsbankens åtgärder mot penningtvätt och terrorismfinansiering har som framgår ovan fokuserat på områdena personer i politiskt utsatt ställning, korrespondentbankförbindelser, private banking-kunder och kunder som är juridiska personer med skatterättslig hemvist utanför Norden.

Såväl personer i politiskt utsatt ställning som korrespondentbankförbindelser presumeras utgöra hög risk för penningtvätt och finansiering av terrorism enligt penningtvättslagen. Även private banking anses generellt sett ofta innebära en hög risk för penningtvätt. En av anledningarna är att dessa kunder kan ha en komplex kontostruktur fördelad på flera länder och institutioner, vilket gör det svårare för en bank att bedöma syftet och arten med affärsförbindelsen samt rimligheten av genomförda transaktioner. Det kan exempelvis vara svårt för en bank att skilja skattebrott från skatteplanering för dessa kunder.

När det gäller juridiska personer skiljer sig riskhanteringen åt från den som görs för privatpersoner. För juridiska personer måste en bank bland annat utreda och förstå kundens ägarförhållanden och kontrollstruktur samt kontrollera den verkliga huvudmannens identitet. Det finns en risk att den verkliga huvudmannen och tillgångarnas ursprung kan döljas bakom en komplex och svårbegriplig kontrollstruktur. En annan riskindikator för juridiska personer med skatterättslig hemvist utanför Norden, och med affärer i Sverige, kan vara snabba överföringar av stora belopp mellan flera olika jurisdiktioner, om dessa för den

enskilda banken i fråga är ovanliga transaktioner. Risken för penningtvätt ökar också typiskt sett för vissa kundtyper, till exempel för bolag i så kallade skatteparadis, och kunder från högriskländer.

Finansinspektionens granskning har således omfattat kundkategorier och affärsförbindelser där risken för penningtvätt och finansiering av terrorism generellt sett kan förväntas vara hög.

2 Tillämpliga bestämmelser

För en redogörelse för tillämpliga bestämmelser, se *bilaga 2*.

3 Finansinspektionens bedömning

I detta avsnitt redogörs för Finansinspektionens iakttagelser och bedömningar när det gäller Handelsbankens efterlevnad av penningtvättsregelverket. I avsnitt 3.1–3.4 redogörs närmare för bankens bristande riskbedömning av kunder, bankens bristfälliga kundkännedom, bankens brister i granskningsskyldigheten samt bankens brister i dokumentationsskyldigheten. I avsnitt 3.5 behandlas närmare bristerna i bankens interna styrning och kontroll av penningtvättsområdet.

3.1 Bristande riskbedömning av kunder

De åtgärder för kundkännedom och granskning som en bank vidtar ska baseras på den risk för penningtvätt och terrorismfinansiering som kunden utgör utifrån den enskilda bankens riskbedömning av sin verksamhet. För att kunna vidta adekvata åtgärder för en specifik kund är det av central betydelse att det görs en bedömning av vilken risk den aktuella kunden utgör. I riskbedömningen av den specifika kunden måste olika faktorer beaktas, som exempelvis geografiskt område, efterfrågade produkter och tjänster, kundens kontroll och ägarstruktur samt transaktionsvolym.

Det framgår inte av de granskade stickproven gällande private banking-kunder och kunder som är juridiska personer med skatterättslig hemvist utanför Norden att Handelsbanken har gjort någon bedömning eller analys av risken för penningtvätt och finansiering av terrorism beträffande de aktuella kunderna. Handelsbanken har under utredningen anfört att banken inte tillämpar någon riskklassificering av kunderna, utan utgår från kundens enskilda egenskaper. Under Finansinspektionens platsbesök anförde banken att man inte centralt vill ge några riktlinjer för vad medarbetarna ska beakta särskilt vid bedömningen av kundens risk ur ett penningtvätts- och terrorismfinansieringsperspektiv. I ett senare yttrande till Finansinspektionen uppgav banken emellertid att det faktiskt finns sådana riktlinjer. Banken har uppgett att utgångspunkten i dessa riktlinjer är att avvikande beteenden och egenskaper ska betraktas som varningssignaler. Av stickproven gällande private banking-kunder och kunder som är juridiska personer med skatterättslig hemvist utanför Norden framgår dock att banken i praktiken inte tar hänsyn till den risk som den aktuella kunden medför i

verksamheten med beaktande av bland annat kundkategori, efterfrågade produkter och tjänster, transaktionsvolymerna samt geografiska områden. Som exempel på detta kan nämnas att det av utredningen framgår att två av de granskade private banking-kunderna och samtliga utom tre av de granskade kunderna som är juridiska personer med skatterättslig hemvist utanför Norden är bosatta eller har skatterättslig hemvist i länder som av Handelsbanken bedömts utgöra hög risk för penningtvätt eller terrorismfinansiering. Någon analys av hur detta påverkar den aktuella kundens risk finns inte. En konsekvens av detta är att banken inte heller har vidtagit mer omfattande åtgärder för dessa kunder jämfört med övriga granskade kunder. Stickproven visar därför tydligt att de centrala riktlinjer som banken uppger sig ha inte fungerar i praktiken.

Finansinspektionen anser det vara en betydande brist att Handelsbanken inte har gjort någon bedömning eller analys av risken för penningtvätt och terrorismfinansiering för någon av de granskade private banking-kunderna eller för kunderna som är juridiska personer med skatterättslig hemvist utanför Norden. Att dessa bedömningar och analyser görs är avgörande eftersom en bedömning av den specifika kundens risk är en nödvändighet för att kunna vidta adekvata åtgärder för kundkännedom och granskning. Handelsbankens bristande analys har lett till att kunder som utgör hög risk inte särskiljs och behandlas annorlunda än exempelvis en lågriskkund när det gäller de åtgärder som banken ska vidta för att hantera risken.

Vad gäller de granskade kunderna som är personer i politiskt utsatt ställning och respondentbankerna visar utredningen att Handelsbanken har satt en riskklassificering på dessa. När det gäller respondentbankerna har Handelsbanken valt att riskbedöma dessa genom en tregradig riskklassificeringsskala, där 1 utgör låg risk och 3 hög risk. Utredningen visar att sju av respondentbankerna med säte utanför EES har åsatts riskklass 2. Någon närmare motivering till hur Handelsbanken har kommit fram till den aktuella riskklassen saknas. Tre av dessa respondentbanker har säte i länder som vid tiden för Finansinspektionens begäran om upplysningar fanns på det mellanstatliga organet Financial Action Task Forces (FATF)¹ lista över länder med strategiska brister på penningtvätts- och terrorismfinansieringsområdet, men som utarbetat en handlingsplan i samarbete med FATF. Dessutom noteras att FATF vid tidpunkten för Finansinspektionens begäran om upplysningar uppmärksammat att ett av dessa länder inte hade gjort tillräckliga framsteg och därför riskerade att hamna på FATF:s lista över icke-samarbetsvilliga länder och territorier om ytterligare framsteg inte gjordes. Med anledning av denna information anser Finansinspektionen att det finns skäl att ifrågasätta Handelsbankens valda riskklass för dessa respondentbanker. Handelsbanken har även lämnat in en lista över landriskbedömningar. Inte heller med hänsyn till dessa landriskbedömningar framstår de aktuella riskklassbedömningarna som motiverade ur ett riskbedömningsperspektiv. Detta särskilt mot bakgrund av att korrespondentbankförbindelser utanför EES presumeras innebära hög risk enligt penning-

¹ Mellanstatligt organ som tar fram internationella standarder för bekämpning av penningtvätt, finansiering av terrorism och finansiering av spridning av massförstörelsevapen.

tvättslagen och att Handelsbanken inte närmare har motiverat den valda riskklassen.

Även om en riskklassificering har gjorts av respondentbankerna och kunderna som är personer i politiskt utsatt ställning, visar de granskade stickproven att Handelsbanken inte har tagit hänsyn till den risk som dessa kunder utgör i den praktiska hanteringen när banken vidtar kundkännedom- och granskningsåtgärder. Ett exempel på detta är att Handelsbanken, oavsett vilken riskklass banken har åsatt en respondentbank, i princip har hämtat all information från systemet Bankers Almanac. I detta system väljer bankerna själva vilken information som ska finnas om dem. Stickproven visar att Handelsbanken i de granskade kundakterna inte har fått tillräcklig information om respondentbankerna utanför EES. Att enbart förlita sig på den information som återfinns i Bankers Almanac medför därför en risk för att betydelsefull information inte uppdagas av banken. Någon analys av den inhämtade kundkännedomsinformationen finns inte heller i de granskade akterna.

Handelsbanken har i yttrande den 20 oktober 2014 bland annat uppgett att banken har riskbedömt kunder, men att bankens tillvägagångssätt inte har varit tillräckligt för att identifiera och motverka risker för att banken utnyttjas för penningtvätt och terrorismfinansiering, och inte heller motsvarar gällande regler.

Mot bakgrund av ovanstående anser Finansinspektionen att Handelsbanken har brustit i sin bedömning och analys av de risker som kunderna medför för att banken kan utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Detta innebär att Handelsbanken inte har uppfyllt kraven i 5 kap. 1 § och 2 kap. 1 § penningtvättslagen samt 2 kap. 3 § och 3 kap. 2 § andra stycket penningtvättsföreskrifterna.

3.2 Bristfällig kundkännedom

Enligt penningtvättslagen ska en bank vidta åtgärder för att uppnå kundkännedom. Åtgärderna ska anpassas efter den risk för penningtvätt och finansiering av terrorism som den enskilda banken bedömer att en kund utgör. Om risken bedöms vara låg till normal ska grundläggande åtgärder vidtas. De grundläggande åtgärderna för att uppnå kundkännedom innefattar kontroll av kundens identitet, kontroll av den verkliga huvudmannens identitet och inhämtande av information om affärsförbindelsens syfte och art.

Vid hög risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism ska skärpta åtgärder för kundkännedom vidtas. Dessa åtgärder ska vara mer omfattande än de grundläggande åtgärderna. En bank ska också fortlöpande följa pågående affärsförbindelser genom att kontrollera och dokumentera att de transaktioner som utförs stämmer överens med den kunskap som verksamhetsutövaren har om kunden, dennes affärs- och riskprofil och, om det behövs, varifrån kundens ekonomiska medel kommer.

Finansinspektionen har i sin granskning iakttagit brister av systematisk karaktär i de kundkännedomsåtgärder som Handelsbanken har vidtagit. Finansinspektionen har även iakttagit att Handelsbanken inte anpassar sina åtgärder för att uppnå kundkännedom efter den risk som kunden innebär.

Brister i grundläggande åtgärder för kundkännedom

När det gäller Handelsbankens grundläggande kundkännedomsinformation visar undersökningen exempelvis att banken i 88 av 90 i detta sammanhang aktuella stickprov inte har hämtat in uppgifter om affärsförbindelsens art. Uppgift om syftet med affärsförbindelsen saknas eller är bristfällig i nästan två tredjedelar av de granskade stickproven. Att hämta in information om en affärsförbindelsens syfte och art är nödvändigt, bland annat för att en bank fortlöpande ska kunna följa upp affärsförbindelsen och granska transaktioner på ett tillfredsställande sätt.

Vidare saknas det kontroller eller finns brister i kontrollen av kundens identitet i drygt en tredjedel av det totala antalet granskade stickprov. Detta är särskilt tydligt inom området kunder som är juridiska personer med skatterättslig hemvist utanför Norden, där det saknas dokumentation som styrker att identitetskontroll alls har skett för ungefär hälften av de granskade kunderna. I majoriteten av de övriga kundakterna inom detta område uppfylls inte heller de krav som ställs i 4 kap. penningtvättsföreskrifterna gällande identitetskontroll. Det är exempelvis inte, som Handelsbanken gjort, tillräckligt att endast kontrollera identiteten hos en kund som är en juridisk person genom registreringsbevis eller motsvarande handling, även identiteten på den eller de som företräder bolaget ska kontrolleras. Det är vidare inte tillräckligt att enbart kontrollera ett moderbolags identitet. Banken måste också kontrollera identiteten på det bolag som ingår den aktuella affärsförbindelsen. Finansinspektionen konstaterar därför att Handelsbanken inte har förmått uppfylla kravet på att identifiera sina kunder.

Andra exempel som visar att Handelsbanken inte har förmått uppfylla de grundläggande kraven på kundkännedom är att adekvat kontroll av verklig huvudman saknas i en tredjedel av stickproven gällande kunder som är juridiska personer med skatterättslig hemvist utanför Norden. Detsamma gäller för respondentbanker utanför EES, där stickproven visar att det i tre fall inte har utretts vem som är verklig huvudman. Handelsbankens utredning visar enbart vilken annan juridisk person som äger respondentbanken. Det saknas därmed information om vem som ytterst äger eller utövar ett bestämmande inflytande över banken. Vid kontrollen av den verkliga huvudmannens identitet ska företaget utreda vilken fysisk person som antingen direkt eller indirekt utövar ett bestämmande inflytande över kunden. Företaget ska även utreda kundens ägarförhållanden och kontrollstruktur. För att företaget ska kunna bedöma den aktuella risken med affärsförbindelsen korrekt är det behövligt att kontrollera om den verkliga huvudmannen är att betrakta som en person i politiskt utsatt ställning. Eftersom Handelsbanken inte har förmått identifiera verkliga huvudmän på ett korrekt sätt, varken för respondentbanker eller för kunder som

är juridiska personer med skatterättslig hemvist utanför Norden, har banken inte uppfyllt sina skyldigheter enligt penningtvättsregelverket. Utan en korrekt identifiering av den verkliga huvudmannen har banken inte heller på ett korrekt sätt kunnat bedöma vilken risk för penningtvätt eller terrorismfinansiering som är förknippad med den aktuella kunden.

Sammanfattningsvis kan Finansinspektionen konstatera att det är en betydande brist att Handelsbanken inte har förmått uppfylla de grundläggande kraven på kundkännedom enligt penningtvättslagen inom något av de fyra områden som har undersökts.

Brister i skärpta åtgärder för kundkännedom

När det gäller respondentbanker utanför EES och personer i politiskt utsatt ställning bosatta utomlands visar undersökningen att Handelsbanken inte har vidtagit de skärpta åtgärder som anges i penningtvättslagen. Till exempel innehåller ingen av kundakterna gällande respondentbanker någon dokumentation som visar att Handelsbanken har bedömt kvaliteten på den tillsyn som utövas över respondentbanken. Ett exempel när det gäller kunder som är personer i politiskt utsatt ställning är att det i de granskade kundakterna inte finns någon närmare utredning eller verifiering av varifrån de tillgångar som hanteras inom ramen för affärsförbindelsen kommer. Finansinspektionen anser att det är absolut nödvändigt att en bank får adekvat information om medlens ursprung och vidtar riskbaserade åtgärder för att verifiera informationen. Detta är viktigt för att banken ska kunna uppfylla penningtvättslagens krav på att vidta lämpliga åtgärder för att ta reda på varifrån de tillgångar som hanteras inom ramen för affärsförbindelsen kommer. Denna typ av information krävs för att kunna fastställa risken för att utnyttjas för penningtvätt eller terrorismfinansiering när en affärsförbindelse etableras eller enstaka transaktioner utförs med en person i politiskt utsatt ställning. Enligt Finansinspektionens bedömning är det en betydande brist att Handelsbanken regelmässigt har saknat denna typ av information.

Vad gäller private banking-kunder har Handelsbanken i undersökningen uppgett att banken vidtar skärpta åtgärder för att uppnå kundkännedom beträffande dessa kunder, eftersom private banking-kunder typiskt sett anses utgöra en hög risk för penningtvätt. Handelsbanken har anfört att uppgift om medlens ursprung alltid hämtas in och oftast även verifieras. Handelsbanken har vidare uppgett att medlens ursprung är en sådan riskfaktor som banken tar hänsyn till vid riskbedömningen av en kund. Trots detta visar det sig vid Finansinspektionens genomgång att uppgift om medlens ursprung saknas i ungefär hälften av de granskade kundakterna. Enligt Finansinspektionen är det anmärkningsvärt att övriga kundakter enbart innehåller knapphändigt underlag beträffande denna uppgift. Någon verifiering av de inhämtade uppgifterna finns inte heller.

När det gäller juridiska personer med skatterättslig hemvist utanför Norden visar stickproven att samtliga kunder utom tre har skatterättslig hemvist i länder som av Handelsbanken har bedömts innebära hög risk för penningtvätt. Handels-

banken har i utredningen anfört att en av de faktorer som ligger till grund för bedömningen av om kunden utgör högre risk är om kunden har skatterättslig hemvist i ett högriskland. Trots det kan Finansinspektionen inte se att Handelsbanken har vidtagit skärpta åtgärder för att uppnå kundkännedom för någon av dessa kunder.

Enligt Finansinspektionens uppfattning är det en betydande brist att Handelsbanken inte har förmått vidta adekvata skärpta åtgärder för att uppnå kundkännedom inom något av de fyra granskade områdena.

Brister i den fortlöpande uppföljningen

Förutom de inledande kundkännedomsåtgärderna ska en bank fortlöpande följa pågående affärsförbindelser genom att bland annat hålla handlingar, uppgifter och upplysningar om kunder aktuella. Av undersökningen framgår att det i 79 av 90 i detta sammanhang aktuella stickprov inte finns någon information om att Handelsbanken har gjort detta. Det innebär att riskerna för att banken utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism har ökat än mer eftersom kundkännedomsuppgifterna inte hålls aktuella och uppdaterade. Finansinspektionen anser att det är en betydande brist att Handelsbanken har brustit i sin fortlöpande uppföljning av pågående affärsförbindelser.

Handelsbankens yttrande

Handelsbanken har i yttrande den 20 oktober 2014 uppgett att banken inte har några invändningar mot de iakttagelser av generell karaktär som gjorts beträffande bankens efterlevnad av penningtvättslagen och penningtvättsföreskrifterna.

Sammanfattande bedömning

Handelsbanken har visat brister av systematisk karaktär när det gäller kundkännedomsinhämtning och fortlöpande uppföljning. Finansinspektionen anser därför att banken inte har uppfyllt kraven på att vidta riskbaserade åtgärder för att uppnå kundkännedom. Handelsbanken har brustit i skyldigheten att, enligt 2 kap. 3 § penningtvättslagen, vidta grundläggande åtgärder för att uppnå kundkännedom. Banken har också brustit i skyldigheten att, enligt 2 kap. 6 § penningtvättslagen, vidta skärpta åtgärder för att uppnå kundkännedom. Vidare har Handelsbanken brustit i sin skyldighet att, enligt 2 kap. 10 § penningtvättslagen, fortlöpande följa pågående affärsförbindelser.

3.3 Brister i granskningskyldigheten

En bank ska granska transaktioner för att kunna upptäcka sådana som den misstänker eller har skäligen grund att misstänka utgör ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism. Den enskilda banken ska också dokumentera åtgärder och beslut vid granskning av misstänkta transaktioner. En förutsättning för att en bank ska kunna hantera gransknings- och uppgiftsskyldigheten är att övriga

åtgärder har vidtagits korrekt, till exempel att en riskbedömning av verksamheten har gjorts och att lämpliga åtgärder för att uppnå kundkännedom har vidtagits. På samma sätt som rutiner för att uppnå kundkännedom ska vara anpassade efter den bedömda risken ska granskningen av transaktioner vara riskanpassad. Således bör till exempel kunder och produkter som innebär en hög risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism granskas noggrannare än de som innebär låg risk. En fungerande granskning och rapportering av misstänkta transaktioner till Finanspolissektionen inom Polismyndigheten² är viktig för att uppnå penningtvätsregelverkets syften, det vill säga att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism samt att upprätthålla förtroendet för och integriteten i det finansiella systemet.

Av Finansinspektionens undersökning framgår att Handelsbankens automatiska transaktionsgranskningssystem inte har kunnat ta hänsyn till kundens risknivå, det vill säga den risk som kunden utgör, i de fall banken alls har åsatt kunden en sådan. Detta har gjort att banken i sina granskningsscenarier och i sin parametersättning av dessa scenarier endast i begränsad omfattning fångat upp de kunder som är att betrakta som hög risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism, eftersom kunder med olika riskklass inte differentieras från varandra i transaktionsgranskningssystemet. Detta har medfört att högrisktransaktioner eller transaktioner som utförts av kunder som utgör hög risk inte granskas noggrannare än exempelvis lågrisktransaktioner genomförda av kunder som utgör låg risk. Eftersom syftet med granskningen är att upptäcka misstänkta transaktioner medför en avsaknad av parametrar som tar hänsyn till kundens riskklass en potentiell risk för att transaktioner som skulle kunna utgöra penningtvätt eller finansiering av terrorism inte uppmärksammas.

Att Handelsbankens granskning av transaktioner inte har varit riskanpassad framgår även av att banken i undersökningen har uppgett att transaktioner som utförs inom ramen för korrespondentbankförbindelser enbart granskas manuellt. Enligt Finansinspektionen är en sådan granskning otillräcklig med beaktande av mängden och komplexiteten av Handelsbankens korrespondentbankförbindelser.

Att Handelsbanken har saknat en riskanpassad granskning framgår dessutom av att bankens transaktioner i utländsk valuta först sedan den 12 februari 2015 ingår i den löpande automatiserade granskningen av transaktioner i den svenska kontorsrörelsen. Detta innebär att transaktioner i utländsk valuta från eller till högriskländer över huvud taget inte har ingått i det automatiska transaktionsgranskningssystemet under flera år. Denna brist konstaterades av internrevisionen redan 2009. Enligt Finansinspektionen är det en särskilt betydande brist att dessa transaktioner inte har omfattats av det automatiserade transaktionsgranskningssystemet. Handelsbanken har känt till detta under lång tid men har trots det inte åtgärdat bristen förrän nyligen, vilket medfört att banken har tillåtit sig att löpa en stor risk för att utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism.

² Före den 1 januari 2015 Finanspolisen, en sektion vid kriminalpolisenheten på Rikskriminalpolisen som i sin tur hörde till Rikspolisstyrelsen.

Ett företag ska, enligt penningtvättsregelverket, dokumentera åtgärder och beslut vid granskning av misstänkta transaktioner. Av undersökningen framgår att larm som har genererats av granskningssystemet har avfärdats utan någon närmare dokumenterad analys eller motivering. Som exempel kan nämnas att det av de granskade kundakterna gällande private banking framgår att tolv kundtransaktioner under 2013 gav upphov till larm i det automatiska transaktionsgranskningssystemet. Av dessa hade elva granskats vid tidpunkten för Finansinspektionens begäran om upplysningar. Samtliga dessa larm hade avfärdats av Handelsbanken. Någon närmare anledning till varför larmen avfärdats har inte dokumenterats av banken, vilket gör att det i efterhand inte går att värdera den bedömning som gjordes av larmen. Underlåtenheten försvårar för Handelsbanken bland annat att upptäcka avvikande beteenden och mönster samt framtida misstänkta transaktioner. Bristen är enligt Finansinspektionens bedömning betydande.

Under undersökningen har Handelsbanken uppgett att transaktioner som utförts av bland annat statliga myndigheter, kommuner och landsting är undantagna från granskning. Enligt 2 kap. 5 § penningtvättslagen undantas dessa grupper emellertid endast från vissa av de kundkännedomsgärder som anges i bestämmelsen. Handelsbanken är skyldig att granska även de transaktioner som dessa grupper utför. Handelsbankens hantering har därför inte uppfyllt granskningsskyldigheten i 3 kap. 1 § penningtvättslagen.

Handelsbanken har i yttrande den 20 oktober 2014 uppgett att banken inte har några invändningar mot de iakttagelser av generell karaktär som gjorts beträffande bankens efterlevnad av penningtvättslagen och penningtvättsföreskrifterna.

Mot bakgrund av att Handelsbanken inte har granskat kunder och produkter som innebär en hög risk för penningtvätt eller terrorismfinansiering noggrannare än de som innebär låg risk, är det enligt Finansinspektionen klarlagt att banken inte har haft en riskanpassad granskning. Handelsbanken har därför inte uppfyllt kraven enligt 3 kap. 1 § första stycket och 5 kap. 1 § penningtvättslagen. Handelsbanken har även brustit i att dokumentera åtgärder och beslut vid granskning av misstänkta transaktioner i enlighet med 5 kap. 3 § penningtvättsföreskrifterna.

3.4 Brister i dokumentationsskyldigheten

En bank ska i minst fem år bevara handlingar och uppgifter om åtgärder som vidtagits för att uppnå kundkännedom. Tiden ska räknas från det att åtgärderna utfördes eller, i de fall då en affärsförbindelse har etablerats, affärsförbindelsen upphörde. Handlingarna och uppgifterna ska bevaras på ett säkert sätt, elektroniskt eller i pappersform. Den enskilda banken ska se till att handlingarna och uppgifterna är enkla att ta fram och identifiera.

Av Handelsbankens svar den 13 maj 2014 framgår att bankens nuvarande arkiveringsrutin innebär att information om kunderna endast arkiveras på de lokala kontoren i tidsordning, utan någon möjlighet att söka efter information om en specifik affärsförbindelse. Detta arkiveringssystem har inneburit att banken inte har kunnat lämna all information som Finansinspektionen har efterfrågat och inte heller har kunnat visa om nödvändiga kundkännedomåtgärder har vidtagits.

Handelsbanken har i yttrande den 20 oktober 2014 uppgett att banken inte har några invändningar mot de iakttagelser av generell karaktär som gjorts när det gäller bankens efterlevnad av penningtvättslagen och penningtvätsföreskrifterna.

Enligt Finansinspektionens bedömning kan handlingarna och uppgifterna inte anses ha varit enkla för Handelsbanken att identifiera och ta fram. Handelsbanken har därför inte uppfyllt kravet i 4 kap. 20 § penningtvätsföreskrifterna som anger att ett företag ska se till att handlingar och uppgifter är enkla att ta fram och identifiera. Denna brist innebär att banken inte har kunnat arbeta aktivt med inhämtad kundkännedominformation, varken i den fortlöpande uppföljningen eller i granskningen. Detta har dessutom försvårat Finansinspektionens tillsynsverksamhet och kan även ha försvårat bankens skyldigheter att lämna uppgifter om misstänkt penningtvätt eller finansiering av terrorism i enlighet med 3 kap. 1 § andra stycket penningtvättslagen.

3.5 Brister i bankens interna styrning och kontroll vad gäller efterlevnaden på penningtväts- och terrorismfinansieringsområdet

En bank är skyldig att identifiera, mäta, styra, internt rapportera och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med. Den enskilda banken ska härvid se till att den har en tillfredsställande intern kontroll. Det är styrelsens uppgift att etablera och kontinuerligt utvärdera effektiviteten i en banks interna kontroll. Styrelsen ansvarar också för att en bank följer gällande regelverk. För att etablera en god intern kontroll bör en bank ha en funktion för riskkontroll, en funktion för regelefterlevnad och en oberoende granskningsfunktion (internrevision).

Av Finansinspektionens undersökning framgår bland annat att Handelsbankens oberoende kontroll av efterlevnaden av penningtvätsregelverket bestod av en funktion för regelefterlevnad, en riskkontrollfunktion och en funktion för internrevision. Funktionen för regelefterlevnad och funktionen för internrevision rapporterade under 2011 och 2012 till styrelsens revisionsutskott om ett begränsat antal brister i bankens arbete mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Trots det framgår av de båda funktionernas rapportering från 2013 att det fanns fler väsentliga brister i efterlevnaden av penningtvätsregelverket än vad som angavs i början av den granskade perioden. Samtidigt framgår av rapporter till styrelsen om operativa risker från 2013 att det gjorts en generell bedömning att bankens beredskap vad gäller risken för bristande regelefterlevnad på penningtväts- och terrorismfinansieringsområdet är tillräcklig.

Handelsbanken har bland annat uppgett följande. Bankens kontrollfunktioner har identifierat brister i bankens hantering av penningtvätts- och terrorismfinansieringsfrågor och dessa funktioner har rapporterat bristerna till styrelsens utskott. Styrelsen har, bland annat genom återrapporteringen från utskotten och även verkställande direktörens redogörelser, fått adekvat och korrekt information om såväl bristerna som vidtagna åtgärder. Att de åtgärder som vidtagits inte har fått önskat resultat inom skälig tid beror inte på att styrelsen inte har fått fullständig information. När Handelsbanken redogör för riskkontrollfunktionen uppges att det är bankens funktion för regelefterlevnad som ansvarar för att kontrollera, identifiera och rapportera dessa risker. Handelsbanken har också redogjort för åtgärder som vidtagits från 2013 och framåt.

Som framgått i avsnitt 3.1–3.4 bedömer Finansinspektionen att Handelsbanken uppvisar betydande brister i efterlevnaden av penningtvättsregelverket. Handelsbanken har uppgett att bankens styrelse fått adekvat och korrekt information om såväl bristerna som om de vidtagna åtgärderna. Mot bakgrund av de iakttagelser som Finansinspektionen har gjort ifrågasätter Finansinspektionen om så har varit fallet. Oavsett om styrelsen har fått adekvat och korrekt information i detta avseende står det emellertid klart att Handelsbanken inte lever upp till penningtvättsregelverkets krav. Av den dokumentation som Finansinspektionen har tagit del av framgår inte hur styrelsen har agerat med anledning av den information som styrelsen fått om de brister som funnits i efterlevnaden av penningtvättsregelverket. Handelsbanken redogör i sitt yttrande för åtgärder som vidtagits från 2013 och framåt. Mot bakgrund av bankens konstaterade brister när det gäller att följa penningtvättsregelverket, ett regelverk som trädde i kraft redan 2009 och som är av central betydelse för bankens verksamhet, kan Handelsbankens styrelse inte inom rimlig tid anses ha gjort tillräckligt för att åtgärda de brister som banken haft i detta avseende. Handelsbanken har därmed brustit i sin skyldighet att upprätthålla en tillfredsställande intern styrning och kontroll enligt 6 kap. 2 § LBF.

4 Övervägande om ingripande

4.1 Tillämpliga bestämmelser

Den 2 augusti 2014 trädde nya regler om sanktioner i kraft (SFS 2014:982). De nya reglerna innebär bland annat att Finansinspektionen kan besluta om en betydligt högre straffavgift än tidigare. Enligt en övergångsbestämmelse till de nya reglerna ska emellertid äldre föreskrifter gälla för överträdelser som inträffat före ikraftträdandet. Eftersom de överträdelser som redogjorts för ovan inträffade före lagändringarna tillämpas bestämmelserna i deras tidigare lydelse med undantag för en bestämmelse som kan medföra en mildare bedömning. Nedan redogörs för dessa bestämmelser. Hänvisningarna till bestämmelser i 15 kap. LBF i detta avsnitt avser således dess lydelse före den 2 augusti 2014.

Finansinspektionen ska, enligt 15 kap. 1 § LBF, ingripa om ett kreditinstitut har åsidosatt sina skyldigheter enligt lagen, andra författningar som reglerar institutets verksamhet, institutets bolagsordning, stadgar eller reglemente eller interna instruktioner som har sin grund i författningar som reglerar institutets verksamhet. Finansinspektionen kan enligt samma bestämmelse ingripa bland annat genom att förelägga ett kreditinstitut att vidta rättelse för att komma till rätta med en viss situation eller genom att ge kreditinstitutet en anmärkning. Om överträdelsen är allvarlig ska kreditinstitutets tillstånd återkallas eller, om det är tillräckligt, varning meddelas. I 15 kap. 1 § LBF stadgas också att Finansinspektionen får avstå från ingripande om en överträdelse är ringa eller ursäktlig, om institutet gör rättelse eller om någon annan myndighet har vidtagit åtgärder mot institutet och dessa åtgärder bedöms tillräckliga.

Finansinspektionen får enligt 15 kap. 7 § LBF förena en anmärkning eller varning med en straffavgift. Enligt 15 kap. 8 § samma lag ska straffavgiften fastställas till lägst 5 000 kronor och högst 50 miljoner kronor. Avgiften får inte överstiga tio procent av institutets omsättning närmast föregående räkenskapsår. Avgiften får inte heller vara så stor att institutet därefter inte uppfyller kraven på soliditet och likviditet enligt 6 kap. 1 § LBF. Enligt 15 kap. 9 § LBF ska särskild hänsyn tas till hur allvarlig den överträdelse är som föranlett anmärkningen eller varningen och hur länge överträdelsen pågått.

Den bestämmelse som kan medföra mildare bedömning finns i 15 kap. 1 b § LBF. I andra stycket anges att vid valet av sanktion, ska beaktas om kreditinstitutet i väsentlig mån genom ett aktivt samarbete har underlättat Finansinspektionens utredning och snabbt upphört med överträdelsen sedan den anmälts till eller påtalats av Finansinspektionen.

4.2 Bankens åtgärder

Av Handelsbankens yttrande den 20 oktober 2014 framgår bland annat att banken har påbörjat ett omfattande arbete när det gäller åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism. Arbetet fokuserar dels på att åtgärda de brister som redan har konstaterats och som Finansinspektionen har noterat, dels på att utveckla en handlingsplan som ska säkerställa att banken nu och framöver arbetar enligt gällande regler. När Handelsbanken insåg vidden av sina brister omorganiserades bankens avdelning för penningtvätt, nya chefer tillsattes och bemanningen utökades.

Den handlingsplan som Handelsbanken har kommit in med avser åtgärder på flera olika områden. Finansinspektionen har emellertid identifierat vissa brister i denna handlingsplan. Det framgår exempelvis inte hur Handelsbanken ska säkerställa att viss kundkännedomsinformation finns för redan befintliga kunder. Handlingsplanen saknar också tidsplaner i vissa avseenden.

Handelsbanken har dessutom vid möten med Finansinspektionen den 23 oktober 2014 respektive den 3 mars 2015 redogjort för hur arbetet med handlingsplanen fortskrider.

4.3 Bedömning av överträdelserna

Finansinspektionens undersökning visar att Handelsbanken har haft omfattande brister av systematisk karaktär i sitt införande av penningtvättsregelverket i verksamheten. Utgångspunkten i penningtvättsregelverket är det riskbaserade förhållningssättet, vilket är centralt för att effektivt förhindra att finansiell verksamhet utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Det riskbaserade förhållningssättet innebär att en bank ska vidta åtgärder som står i proportion till de risker för penningtvätt och finansiering av terrorism som den är utsatt för. Det måste finnas en tydlig koppling mellan riskbedömningen och de åtgärder som en bank vidtar för att motverka identifierade risker.

Utredningen visar att Handelsbanken inte har vidtagit åtgärder som står i proportion till de risker för penningtvätt och finansiering av terrorism som banken är utsatt för. De kundkännedoms- och granskningsåtgärder som Handelsbanken har vidtagit har inte varit baserade på den risk som kunden utgör. Handelsbanken har beträffande de granskade private banking-kunderna och kunderna som är juridiska personer med skatterättslig hemvist utanför Norden inte gjort någon riskbedömning av den specifika kunden. Vad gäller kunder som är personer i politiskt utsatt ställning och respondentbanker har Handelsbanken visserligen satt en riskklassificering på dessa men har ändå inte anpassat kundkännedoms- och granskningsåtgärderna efter kundens risk. Det kan även ifrågasättas om Handelsbanken har bedömt vissa av respondentbankernas risk korrekt. Vad gäller Handelsbankens kundkännedomsåtgärder visar utredningen att banken har haft brister av systematisk karaktär i de åtgärder som banken har vidtagit, såväl avseende grundläggande som skärpta åtgärder. Handelsbanken har även haft brister av systematisk karaktär i sin fortlöpande uppföljning av affärsförbindelserna. Vidare har Handelsbanken inte granskat kunder och produkter som innebär hög risk noggrannare än de som innebär låg risk, exempelvis har bankens transaktioner i utländsk valuta under flera år inte ingått i den automatiserade granskningen av transaktioner i den svenska kontorsrörelsen. Detta har inneburit att transaktioner i utländsk valuta till och från högriskländer inte har granskats över huvud taget. Slutligen har Handelsbankens undermåliga arkiveringsrutin försvårat såväl Finansinspektionens tillsyn som bankens eget arbete, då kunduppgifter inte har gått att finna.

Styrelsen bär ansvaret för att banken följer gällande regelverk.

Finansinspektionens bedömning är att bristerna sammantaget innebär att Handelsbanken inte har haft ett riskbaserat förhållningssätt, vilket har lett till att banken inte har vidtagit adekvata åtgärder för att förhindra att verksamheten kan utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Mot denna bakgrund är det enligt Finansinspektionen klarlagt att Handelsbanken har löpt en betydande risk för att utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Att Handelsbankens åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism har varit bristfälliga kan påverka förtroendet för banken och på sikt även dess stabilitet. Enligt Finansinspektionen är Handelsbankens överträdelser anmärkningsvärda och det finns därför skäl att ingripa mot banken.

4.4 Val av ingripande

Handelsbanken har alltså brustit i sin efterlevnad av penningtvätsregelverket. Banken har vidtagit ett antal åtgärder för att komma till rätta med bristerna och har också lämnat in en handlingsplan till Finansinspektionen. Handlingsplanen visar emellertid inte hur Handelsbanken ska komma till rätta med samtliga konstaterade brister, exempelvis framgår det inte hur banken ska säkerställa att den har viss kundkännedomsinformation. Handlingsplanen saknar också tidsplaner i vissa avseenden.

Finansinspektionen får avstå från att ingripa om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller om bolaget gör rättelse. Eftersom Finansinspektionens bedömning är att Handelsbanken inte har haft ett riskbaserat förhållningssätt, som är grunden för tillämpningen av penningtvätsregelverket, kan Finansinspektionen inte bedöma överträdelserna som ringa. Det har inte heller framkommit några omständigheter som gör att överträdelserna kan anses vara ursäktliga. Vidare finns enligt Finansinspektionen, även med beaktande av bankens handlingsplan, fortfarande brister på penningtvätsområdet.

Om en överträdelse är allvarlig ska kreditinstitutets tillstånd återkallas eller, om det är tillräckligt, en varning meddelas. Finansinspektionen kan också ingripa genom att ge kreditinstitutet en anmärkning.

Finansinspektionen anser inte att Handelsbankens överträdelser av penningtvätsregelverket är så allvarliga att det finns skäl att återkalla bankens tillstånd att driva bankrörelse. Eftersom det enligt Finansinspektionens bedömning inte finns skäl att återkalla bankens tillstånd att driva bankrörelse finns det därmed inte heller någon grund för att meddela banken en varning. Handelsbanken har emellertid underlåtit att anpassa sig till ett regelverk som har gällt i över fem år, vilket är anmärkningsvärt. För en bank av Handelsbankens storlek, komplexitet och internationella närvaro innebär det särskilda risker att utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Finansinspektionen bedömer därför att överträdelserna är av sådan art att Handelsbanken ska ges en anmärkning förenad med en straffavgift.

Att en bank i väsentlig mån har underlättat Finansinspektionens utredning genom ett aktivt samarbete eller snabbt har upphört med överträdelsen sedan den anmäls till eller påtalats av Finansinspektionen är, enligt 15 kap. 1 b § LBF, sådana förmildrande omständigheter som ska beaktas vid valet av sanktion. Enligt förarbetena (prop. 2013/14:228 s. 241) avses med detta att institutet självmant för fram viktig information som Finansinspektionen inte själv redan förfogar över eller med lätthet kan få fram. Enligt Finansinspektionens bedömning har Handelsbankens samarbete inte varit mer aktivt än vad som rimligen förväntas av ett företag under tillsyn. Det har alltså inte varit av sådant slag att Handelsbanken i väsentlig mån kan anses ha underlättat Finansinspektionens utredning genom ett aktivt samarbete. Banken har inte heller snabbt upphört med överträdelsen sedan den anmäls till eller påtalats av

Finansinspektionen. Det finns därför inte några förmildrande omständigheter som ska beaktas vid valet av sanktion enligt 15 kap. 1 b § LBF.

Den anmärkning som Finansinspektionen ger Handelsbanken ska förenas med en straffavgift. Straffavgiften får bestämmas till mellan 5 000 kronor och 50 miljoner kronor. Avgiften får dock högst uppgå till tio procent av bankens omsättning närmast föregående räkenskapsår och får inte heller vara så stor att institutet därefter inte uppfyller kraven på soliditet och likviditet enligt 6 kap. 1 § LBF.

Handelsbankens årsomsättning uppgår till cirka 49 miljarder kronor enligt årsredovisningen för 2014. Vid bedömningen av straffavgiftens storlek ska särskild hänsyn tas till hur allvarlig den överträdelse är som föranlett anmärkningen. Vid bedömning av straffavgiftens storlek i detta fall finns anledning att beakta, som nyss konstaterats, att Handelsbankens överträdelser är både omfattande och av systematisk karaktär. Mot den bakgrunden ska straffavgiften bestämmas till ett relativt högt belopp. Finansinspektionen fastställer straffavgiften till 35 miljoner kronor. Denna straffavgift understiger tio procent av Handelsbankens årsomsättning 2014 och är inte heller så stor att bankens soliditets- och likviditetskrav enligt 6 kap. 1 § LBF äventyras.

Straffavgiften tillfaller staten och faktureras av Finansinspektionen efter att beslutet har vunnit laga kraft.

FINANSINSPEKTIONEN

Sven-Erik Österberg
Styrelseordförande

Marielle Halvarsson
Jurist
Bankrätt stora banker

Beslut i detta ärende har fattats av Finansinspektionens styrelse (Sven-Erik Österberg, ordförande, Sonja Daltung, Astri Muren, Hans Nyman, Anna Pettersson Westerberg, Gustaf Sjöberg och Martin Noréus, generaldirektör) efter föredragning av juristen Marielle Halvarsson. I den slutliga handläggningen har även chefsjuristen Per Håkansson, avdelningschefen Martina Jäderlund, enhetscheferna Cecilia Ekenbäck och Mattias Olander, finansinspektören Maris Ritums, den seniora juristen Liselott Alström och juristen Carin Carlsson deltagit.

Bilagor

Bilaga 1 – Hur man överklagar

Bilaga 2 – Tillämpliga bestämmelser

Kopia: Handelsbankens verkställande direktör

DELGIVNINGSKVITTO

FI Dnr 13-1783
Delgivning nr 1

Finansinspektionen
Box 7821
SE-103 97 Stockholm
[Brunnsgatan 3]
Tel +46 8 787 80 00
Fax +46 8 24 13 35
finansinspektionen@fi.se
www.fi.se

Anmärkning och straffavgift

Handling:

Beslut avseende anmärkning och straffavgift den **18 maj 2015**
till Svenska Handelsbanken AB

Jag har denna dag tagit del av handlingen.

.....
DATUM

.....
NAMNTECKNING

.....
NAMNFÖRTYDLIGANDE

.....
EV. NY ADRESS

.....

.....

.....

Detta kvitto ska sändas tillbaka till Finansinspektionen **omgående**. Om kvittot inte skickas tillbaka kan delgivning ske på annat sätt, t.ex. genom stämningsman.

Om du använder det bifogade kuvertet är återsändandet gratis.

Glöm inte att **ange datum** för mottagandet.

Bilaga 1

Hur man överklagar

Om ni anser att beslutet är felaktigt kan ni överklaga det genom att skriva till förvaltningsrätten. Ställ överklagandet till Förvaltningsrätten i Stockholm, men skicka eller lämna det till Finansinspektionen, Box 7821, 103 97 Stockholm.

Ange följande i överklagandet:

- Namn och adress
- Vilket beslut ni överklagar och ärendets nummer
- Varför ni anser att beslutet är felaktigt
- Vilken ändring ni vill ha och varför ni anser att beslutet ska ändras.

Kom ihåg att underteckna skrivelsen.

Överklagandet ska ha kommit in till Finansinspektionen inom tre veckor från den dag ni fått ta del av beslutet.

Finansinspektionen skickar överklagandet vidare till Förvaltningsrätten i Stockholm, om det kommit in i tid och Finansinspektionen inte själv ändrar beslutet på det sätt som ni begärt.

Tillämpliga bestämmelser

Bristande riskbedömning av kunder

Ett företag ska, enligt 2 kap. 3 § penningtvättsföreskrifterna, bedöma risken för att verksamheten utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism. Riskbedömningen ska göras på lämpligt sätt med hänsyn till företagets storlek och komplexitet. Den ska innehålla en analys av företagets kunder, produkter, tjänster samt andra för verksamheten relevanta faktorer såsom distributionskanaler och geografiska områden. Vidare stadgas i 5 kap. 1 § penningtvättslagen att verksamhetsutövare ska ha riskbaserade rutiner för att förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Enligt 2 kap. 1 § penningtvättslagen ska en verksamhetsutövare vidta åtgärder för att uppnå kundkännedom. Omfattningen av dessa åtgärder ska anpassas efter risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Av 3 kap. 2 § första stycket penningtvättsföreskrifterna framgår att ett företag ska ha rutiner för bland annat kundkännedom och granskning. Av andra stycket samma paragraf framgår att företagets rutiner ska utgå från dess verksamhet och riskbedömning.

Bristfällig kundkännedom

Av 5 kap. 1 § penningtvättslagen framgår att verksamhetsutövare ska ha riskbaserade rutiner för att förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Enligt 3 kap. 2 § första stycket penningtvättsföreskrifterna ska ett företag ha rutiner för bland annat kundkännedom. Av andra stycket samma paragraf framgår att företagets rutiner ska utgå från dess verksamhet och riskbedömning. I 2 kap. 3 § penningtvättslagen föreskrivs att grundläggande åtgärder för att uppnå kundkännedom innefattar kontroll av kundens identitet, kontroll av den verkliga huvudmannens identitet och inhämtande av information om affärsförbindelsens syfte och art. Om risken för penningtvätt eller finansiering av terrorism är hög ska, enligt 2 kap. 6 § penningtvättslagen, skärpta åtgärder för att uppnå kundkännedom vidtas. Sådana åtgärder ska vara mer omfattande än åtgärderna i 2 kap. 3 § penningtvättslagen. Hög risk för penningtvätt eller finansiering av terrorism presumeras bland annat föreligga när en affärsförbindelse etableras med en person i politiskt utsatt ställning som är bosatt utomlands och vid förbindelser med ett kreditinstitut med hemvist utanför EES. Vilka skärpta åtgärder som ska vidtas i dessa fall framgår av 2 kap. 7 och 8 §§ penningtvättslagen.

Enligt 2 kap. 10 § penningtvättslagen ska en verksamhetsutövare fortlöpande följa pågående affärsförbindelser genom att kontrollera och dokumentera att de transaktioner som utförs stämmer överens med den kunskap som verksamhetsutövaren har om kunden, dennes affärs- och riskprofil och, om det behövs, varifrån kundens ekonomiska medel kommer. Handlingar, uppgifter och upplysningar rörande kontrollen ska hållas aktuella. I 4 kap. penningtvättsföreskrifterna återfinns bestämmelser gällande kundkännedom, bland annat för hur identitetskontrollen av en kund ska gå till.

Brister i granskningskyldigheten

I 3 kap. 1 § första och andra styckena penningtvättslagen föreskrivs att verksamhetsutövare ska granska transaktioner för att kunna upptäcka sådana som de misstänker eller har skälig grund att misstänka utgör ett led i penningtvätt eller finansiering av terrorism. Om misstanke efter närmare analys kvarstår, ska uppgifter om alla omständigheter som kan tyda på penningtvätt eller finansiering av terrorism utan dröjsmål lämnas till Finanspolissektionen inom Polismyndigheten (före den 1 januari 2015 Finanspolisen, en sektion vid kriminalpolisenheten på Rikskriminalpolisen som i sin tur hörde till Rikspolisstyrelsen). Ett företag ska, enligt 5 kap. 3 § penningtvättsföreskrifterna, dokumentera åtgärder och beslut vid granskning av misstänkta transaktioner enligt 3 kap. 1 § första och andra styckena penningtvättslagen. Vidare stadgas i 5 kap. 1 § penningtvättslagen att verksamhetsutövare ska ha riskbaserade rutiner för att förhindra att verksamheten utnyttjas för penningtvätt eller finansiering av terrorism. Enligt 3 kap. 2 § 4 penningtvättsföreskrifterna ska ett företag ha system eller rutin för granskningskyldigheten enligt 3 kap. 1 § penningtvättslagen samt 5 kap. 1 § penningtvättsföreskrifterna.

Brister i dokumentationsskyldigheten

Enligt 2 kap. 13 § penningtvättslagen ska verksamhetsutövare i minst fem år bevara handlingar och uppgifter om åtgärder som vidtagits för att uppnå kundkännedom. Tiden ska räknas från det att åtgärderna utfördes eller, i de fall då en affärsförbindelse har etablerats, affärsförbindelsen upphörde. I 4 kap. 20 § penningtvättsföreskrifterna anges att ett företag ska bevara handlingar och uppgifter, enligt 2 kap. 13 § penningtvättslagen, på ett säkert sätt, elektroniskt eller i pappersform. Företaget ska se till att handlingarna och uppgifterna är enkla att ta fram och identifiera.

Intern styrning, riskhantering och kontroll

Enligt 6 kap. 2 § första stycket LBF ska ett kreditinstitut identifiera, mäta, styra, internt rapportera och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med. Institutet ska härvid se till att det har en tillfredsställande intern kontroll.

Enligt 6 kap. 4 b § LBF är det styrelsen i ett kreditinstitut som ansvarar för att kravet i 6 kap. 2 § LBF är uppfyllt.

Företaget bör, för att uppfylla 6 kap. 2 § LBF, ha vissa kontrollfunktioner. Av 4–6 kap. i Finansinspektionens allmänna råd (FFFS 2005:1) om styrning och kontroll av finansiella företag framgår att det handlar om en funktion för riskkontroll, en funktion för regelefterlevnad och en oberoende granskningsfunktion.